

Araştırma / Original article**BeMaS Haset ve Gıpta Ölçeğinin Türkçe uyarlaması:
Dilsel eşdeğerlik, güvenilirlik ve geçerlilik çalışması**Yasemin ÇIRPAN,¹ Asil Ali ÖZDOĞRU²**Öz**

Amaç: Psikoloji literatüründe haset ilk olarak psikanalitik yaklaşım tarafından çalışılmaya başlanmakla beraber, bu çalışmalar kavramsallaştırma ve tanımlama ile sınırlı kalmış ve ölçüm çalışmaları ancak son yıllarda gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Literatür taramalarında bulunan diğer dillerde geliştirilmiş ölçekler incelendiğinde, yaygın olarak kullanılan ölçeklerin haseti sadece kötücül boyutuyla ele aldığı ve Türkçede gıpta olarak nitelendirilen, hasetin güdüleyici, olumlu boyutunu ölçmediği görülmüştür. İngilizce olarak 2015 yılında geliştirilen BeMaS (Benign and Malicious Envy Scale) Haset ve Gıpta Ölçeği bu anlamda hasetin hem olumlu, hem de olumsuz boyutunu ölçen ilk ölçektir. Bu çalışmada, belirtilen haset ölçeğinin Türkçe uyarlama, güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. **Yöntem:** Dilsel eşdeğerlik çalışmasında 44 İngilizce okutmanına, üç hafta ara ile Türkçe ve İngilizce formlar uygulanmıştır. Güvenilirlik ve geçerlilik analizleri için uygulanan anketlere katılan 422 kişi 18-65 yaşları arasında, katılımcıların %64'ü kadın ve yaş ortalaması 32.92'dir. **Bulgular:** Analizlerde kullanılan t testi ve Pearson korelasyon sonuçları dilsel eşdeğerliğin sağlandığını göstermektedir. Kullanılan test-tekrar test, Cronbach alfa iç tutarlılık ve madde analizleri de ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Geçerlilik analizleri için uygulanan açımlayıcı ve çoklu özellik çoklu yöntem bulguları ölçeğin iki faktörlü bir yapıda ve kabul edilebilir düzeyde uyum indekslerini sağladığını göstermektedir. Ölçeğin yakınsama geçerliliği için haset ve gıpta ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasındaki korelasyon incelenmiş ve anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Ölçeğin ayırt edici geçerliliği için yapılan analizlerde haset boyutunun nevrozizm ve benlik saygısı ile pozitif yönlü, şükür ile negatif yönlü anlamlı ilişkileri olduğu görülmüştür. **Tartışma:** Bu araştırmanın bulguları BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeğinin yetişkinlerde haset ve gıpta eğilimlerini ölçebilen, dilsel açıdan eşdeğerliği olan, güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olduğunu göstermektedir. (Anadolu Psikiyatri Derg 2017; 18(6):577-585)

Anahtar sözcükler: Haset, gıpta, ölçek uyarlama, geçerlilik, güvenilirlik

**Turkish adaptation of BeMaS Benign and Malicious Envy Scale:
transliteration equivalence, reliability and validity study****ABSTRACT**

Objective: Even though the psychoanalytic approach was the first to study envy in psychology literature, those studies were limited to conceptualization and definition where studies of measurement have been carried out only in recent years. In the literature search, when the scales developed in different languages have been examined, it was seen that the commonly used scales evaluate envy only with its malicious dimension and do not measure motivating and positive dimension of envy, which is referred to as 'gıpta' in Turkish. Benign and Malicious Envy Scale (BeMaS) that was developed in 2015 is the first scale to measure envy both with its positive and negative dimension. In this study, Turkish adaptation, reliability and validity studies of the aforementioned envy scale have been implemented. **Methods:** In the transliteration equivalence study, Turkish and English forms have been adminis-

¹ Üsküdar Üniversitesi, Danışman, Eflatun Eğitim Danışmanlık, İstanbul

² Yrd. Doç. Dr. Üsküdar Üniversitesi İngilizce Psikoloji Bölümü, İstanbul

Yazışma adresi / Correspondence address:

Yrd. Doç. Dr. Asil Ali ÖZDOĞRU, Altunizade Mah. Haluk Türksöy Sok. No.14 34662 Üsküdar/İstanbul, Türkiye

E-mail: asil.ozdogru@uskudar.edu.tr

Geliş tarihi: 20.02.2017, Kabul tarihi: 02.05.2017, doi: 10.5455/apd.256664

tered to 44 English instructors with a 3-week interval. For the reliability and validity analyses, 422 individuals between the ages of 18 and 65 participated in the surveys of whom 64% was female and mean age was 32.92. **Results:** Results of t test and Pearson correlation analyses showed that transliterational equivalence was supported. Test-retest, Cronbach alpha internal consistency, and item analyses also showed that the scale had high levels of reliability. Results of the exploratory and multitrait-multimethod analyses used for the validity study indicated that the scale consisted of two factors and achieved acceptable levels of fit indices. For convergent validity, the correlation between malicious-benign envy and social comparison orientation was examined and a significant relation was observed. In the analyses used for divergent validity, malicious envy was found to be in a positive correlation with neuroticism and self-esteem and significantly negatively correlated with gratitude. **Discussion:** Results of this study revealed that BeMaS-T Benign and Malicious Envy Scale is a transliterally equivalent, reliable, and valid tool that can measure dispositional benign and malicious envy in adults. (*Anatolian Journal of Psychiatry* 2017; 18(6):577-585)

Keywords: malicious envy, benign envy, scale adaptation, validity, reliability

GİRİŞ

Haset, özellikle rekabeti tetikleyen, en iyiye sahip olma ve önde olmanın önemsendiği günümüzde, bireysel ve toplumsal huzuru zehirleyen bir unsur olarak bütün boyutlarıyla çalışılmayı gerektirmektedir. Haset, kişinin kendisini benzer statü ve özelliklere sahip biriyle karşılaştırması sonucu daha aşağıda algılaması ve diğeriyle eşit konuma gelebilme olanağının olmadığını düşünerek acı, utanç, incinmişlik ve öfke duygusuyla, karşıdakinin sahip olduğu şeyi kaybetmesi dileği olarak tanımlanabilir.¹⁻³

Batıda hasetle ilgili çalışmalar yakın zamana kadar haseti sadece kötücül boyutuyla ele almış, son yıllarda bazı araştırmacılar hasetin olumlu boyutunu da ortaya koyan çalışmalar yapmıştır. Rawls⁴ hasetin yapıcı olan yönünü 'benign envy', Parrot⁵ ise 'non-malicious envy' olarak adlandırmıştır. Hasetin olumlu yönü, temel olarak kötücül boyuttan düşmanlık duygusunun olmaması ile ayrılır. TDK Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü'nde⁶ gıptanın eş anlamlısı ve İngilizce 'envy' sözcüğünün karşılığı olarak verilen imrenme, 'Başkalarında bulunan bir özellik veya varlığa karşı duyulan özlem (Bu duygu kimi durumlarda tedirginlik verici olabilir.)' olarak tanımlanmıştır.

Freud⁷ haseti, öncelikle küçük kızların yaşadığı penis kıskançlığı (envy) olarak tanımlamıştır. Melanie Klein,⁸ Freud ve Abraham'ın izinden giderek, hasetin, yaşamın başından beri etkili olan yıkıcı dürtülerin sadist oral ve sadist anal anlatımı olduğunu ve doğuştan getirildiğini ileri sürmüştür. Kilbourne'a⁹ göre, haset dürtüsel türevli bir duygu olmanın aksine, ilişkisel temelli bir duygudur. Feldman ve De Paolo'ya¹⁰ göre de, haset doğuştan getirilmeyip bebeğin bilişsel, tanımlayıcı, ayırt eden ve bütünleştiren işlevleri ortaya çıktıktan sonra oluşan bir duygudur.

Haset ve gıpta duygularını tetikleyen karşılaştırma ve diğerinin sahip olduğu üstünlüğün, iyi ve

kabul edilebilir olmak için tek ölçü gibi algılanmaya başlamasıdır.³ Berman'a¹ göre, karşılaştırma sonrasında, kendisini diğerinin düzeyine yükseltme veya diğerini de kendi düzeyine çekme eğilimini belirleyen üç değişken vardır. Bu değişkenler, kişisel kapasitenin değerlendirilmesi, haset duygusunun kendisinden kaynaklı olduğunu kabullenme ve kişinin kendisi kadar diğerlerinin de iyiye layık olduğuna inanmasıdır. Değişkenlerin oluşturduğu farklı kombinasyonlar, duygunun davranışa dönüştürülmesindeki farklılıkları belirler. Cruises ve Lange,¹¹ karşılaştırmanın başarıma umudu ve başarısızlık korkusu bileşenlerine sahip başarıma güdüsünü tetiklediğini bulmuşlardır. Kişinin eğilimine göre, başarıma umudu gıptaya, başarısızlık korkusu ise hasete yönelir.

Literatürdeki hasetin gelişimi ile ilgili çalışmalar sosyal karşılaştırma, benlik saygısı, iç/dış kontrol odaklılık, şükür ve duygusal dengesizlik yapılarının haset ve gıptayla ilişkili ruhsal yapılar olabileceğini göstermektedir. Gold,¹² hasetçinin saplantılılığının, hasetin nevrozizm eğilimi ile ilişkili olduğu öngörüsüne götürdüğünü belirtmiştir. Smith¹³ DES'yi (Dispositional Envy Scale) geliştirirken haset ile nevrozizm eğilimi arasında pozitif korelasyon bulmuştur. McCullough ve arkadaşları¹⁴ şükürün hasetle bağdaşmadığını belirlemişlerdir. Van de Ven ve arkadaşları,¹⁵ düşük kontrol algısının hasete, yüksek kontrol algısının gıptaya yol açtığını bulmuştur. Cruises ve Lange,¹¹ haset ve gıptanın sosyal karşılaştırma ile pozitif korelasyonu olduğunu bulmuştur. Appel ve arkadaşları¹⁶ haset ve depresyon ilişkisi üzerine yaptıkları bir çalışmada, hasetin benlik saygısı ile negatif ilişkili olduğunu bulmuştur.

Literatürde haseti bir eğilim (trait) olarak tanımlayan ve sadece kötücül boyutuna odaklanan üç ölçek vardır. İlk haset ölçeği Gold¹² tarafından geliştirilen York Haset Ölçeğidir (York Enviousness Scale). İkinci ölçek Smith ve arkadaşları-

nın¹³ geliştirdiği DES Haset Eğilimi Ölçeğidir. Veselka ve arkadaşlarının¹⁷ geliştirdiği 'Vices and Virtues Scale'ın haseti ölçen bir alt ölçeği vardır. Lange ve Crusius tarafından geliştirilen BeMaS (Benign and Malicious Envy Scale) Haset ve Gıpta Ölçeği iki eğilimi de ölçen literatürde erişilebilen ilk ölçektir. Ölçeklerden sadece DES Haset Eğilimi Ölçeği bir doktora tezi kapsamında Türkçeye çevrilmiş, ancak psikometrik çalışması yapılmamıştır.¹⁸

Bu araştırma ile hedeflenen, bu konudaki çalışmalarda kullanılabilecek ilk Türkçe ölçeğin sunulmasıdır.

YÖNTEM

Katılımcılar

Araştırmanın anketi çevrim içi olarak yayınlanmış ve kartopu yöntemi ile paylaşılmıştır. Araştırmanın evrenini, İstanbul merkezli 1750 çalışanı olan bir şirketler grubu başta olmak üzere, ağırlıklı İstanbul, Ankara, Gaziantep'te yerleşik 18 yaş üzeri çalışan ve öğrenciler oluşturmaktadır. Dilsel eşdeğerlik çalışmasına 44 kişi katılmıştır. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinin gerçekleştirildiği aşamasına katılan 422 katılımcıdan 306'sının sonuçları değerlendirilmiş, 116 kişi anketin sadece %50'lik kısmını tamamladığı için değerlendirmeye alınmamıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 32.92 ± 10.46 'dır (aralık: 18-65).

Veri toplama araçları

Ankette demografik bilgi formunun yanı sıra aşağıdaki ölçekler kullanılmıştır:

BeMaS Haset ve Gıpta Ölçeği: Lange ve Crusius tarafından geliştirilen ölçek 10 maddeden oluşmuştur. 'Gıpta' ve 'haset' olmak üzere iki faktörlü ve altılı Likert tipindedir (1=Kesinlikle katılmıyorum; 6=Kesinlikle katılıyorum). Beşer maddelik iki alt ölçeğin puanı madde ortalamaları alınarak hesaplanır. Gıpta alt ölçeği Cronbach iç tutarlılık katsayısı 0.85, haset alt ölçeğinin Cronbach iç tutarlılık katsayısı 0.89 olarak bulunmuştur. Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerlilik çalışması Achievement Motives Scale¹⁹ ve INCOM²⁰ ölçekleri ile hak etme ve negatif duygulanımı ölçen maddeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

INCOM-T Sosyal Karşılaştırma Yönelimi Ölçeği: Gibbons ve Buunk²⁰ tarafından geliştirilen ve Teközel²¹ tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek 11 maddeden oluşan beşli Likert tipindedir. Ölçeğin Cronbach iç tutarlılık katsayısı 0.82'dir.

Madde toplam korelasyonlarının 0.26-0.65 arasında değiştiği görülmektedir.

Rosenberg Benlik Saygısı Alt Ölçeği: Rosenberg²² tarafından geliştirilen ve Çuhadaroglu²³ tarafından Türkçeye uyarlanan alt ölçek, dördümlü Likert tipindedir ve 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0.75, geçerlilik katsayısı 0.71 olarak bulunmuştur.

SDKT Duygusal Dengesizlik/Nevrotizm Alt Ölçeği: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi, Bacanlı ve arkadaşları²⁴ tarafından geliştirilmiştir. Nevrotizm alt ölçeği iki uçlu ve yedili Likert tipinde yedi maddeden oluşmuştur. Geçerlilik analizleri sonucunda nevrozizm alt ölçeğinin faktör yüklerinin 0.716-0.367 arasında değiştiği ve ölçeğe ait varyansın %5.26'sını açıkladığı görülmüştür. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.73'tür.

Rotter Kontrol Odağı Ölçeği: Yirmi dokuz maddeden oluşan ölçek Rotter²⁵ tarafından geliştirilmiş, Türkçeye uyarlamasını Dağ²⁶ yapmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.83'tür. Ölçeğin KR-20 tekniği ile hesaplanan güvenilirlik katsayısı 0.68, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.70 olarak bulunmuştur.

Emmons Şükür Ölçeği: McCullough ve arkadaşları tarafından¹⁴ geliştirilip Göcen²⁷ tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek, yedili Likert tipinde altı maddeden oluşmuştur. Ölçeğin faktör analizi sonrasında özgün ölçekten farklı olarak 'iç kaynaklı şükür', 'dış kaynaklı şükür' olarak isimlendirilen iki faktör belirlenmiştir. Özgün ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.76-0.80 arasında değişmektedir.

İşlemler

Ölçek geliştiricileri ve ilgili etik kuruldan izinler alındıktan sonra sosyal bilimler alanından dört öğretim görevlisi ölçeği birbirlerinden bağımsız olarak çevirmiştir. Çeviriler karşılaştırılarak ortak bir metin oluşturulmuş ve Türk dili alanından öğretim elemanlarının geribildirimleri doğrultusunda yeniden düzeltilmiştir. Geliştiricilerin geri çevirisi yapılan metinle ilgili geribildirimleri doğrultusunda ölçeğin son biçimi oluşturulmuştur.

Dilsel eşdeğerlik çalışmasına iki üniversitenin İngilizce hazırlık bölümlerinden 44 okutman katılmıştır. Türkçe ve İngilizce formlar üç haftalık ara ile uygulanmıştır. Çalışmada t testi ve korelasyon testi yapılmıştır. Korelasyonu düşük bulunan bir madde iki dili de bilen ve kültüre aşina öğretim görevlilerine danışılmış ve anlaşılması ile ilgili bir sorun olmadığı geribildirimi alındıktan sonra ölçeğin son hali oluşturulmuştur.

Ölçeğin güvenilirlik hesaplamaları kapsamında test-tekrar test, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ve madde toplam analizleri hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerlilik çalışmalarında, Açıklayıcı Faktör Analizi ve Çoklu Özellik Çoklu Yöntem kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 21.0 ve AMOS 21.0 programlarıyla yapılmıştır.

BULGULAR

Dilsel eşdeğerlik bulguları

Tablo 1. BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği ve BeMaS Benign and Malicious Envy Scale maddeleri arasındaki farklılıklar ve ilişkiler

	Sayı	Ort.±SS	sh	t	p	r	p
TR1B1	44	3.84±1.68	0.254	1.26	0.215	0.661	<0.001
EN1B1	44	3.57±1.80	0.271				
TR2M1	44	1.68±1.03	0.155	-0.62	0.538	0.786	<0.001
EN2M1	44	1.75±1.16	0.175				
TR3B2	44	4.61±1.42	0.214	2.32	0.025*	0.606	<0.001
EN3B2	44	4.16±1.51	0.227				
TR4B3	44	2.82±1.74	0.263	1.22	0.229	0.811	<0.001
EN4B3	44	2.61±1.86	0.280				
TR5M2	44	1.20±0.51	0.077	1.43	0.160	0.911	<0.001
EN5M2	44	1.16±0.48	0.072				
TR6M3	44	1.48±1.00	0.151	2.11	0.041*	0.375	0.012
EN6M3	44	1.18±0.45	0.067				
TR7B4	44	3.89±1.42	0.214	4.30	0.000*	0.486	0.001
EN7B4	44	2.86±1.66	0.251				
TR8M4	44	1.75±1.06	0.160	1.61	0.115	0.511	<0.001
EN8M4	44	1.52±0.76	0.115				
TR9B5	44	2.86±1.58	0.238	0.43	0.671	0.567	<0.001
EN9B5	44	2.77±1.44	0.218				
TR10M5	44	1.20±0.46	0.070	-2.07	0.044*	0.851	<0.001
EN10M5	44	1.30±0.55	0.083				

tutarlılık olduğu ve dilsel geçerliliğin sağlandığı sonucuna varılmıştır.

Güvenilirlik bulguları

Ölçeğin iç tutarlılık analizi için Cronbach alfa güvenilirlik analizi tekniği kullanılmıştır. Bu aşamada 306 anket değerlendirilmiştir. Haset boyutunun Cronbach alfa katsayısı 0.860, gıpta boyutunun 0.782; ölçeğin genel Cronbach alfa katsayısı 0.775 olarak bulunmuştur.

BeMaS-T maddelerinin toplam puan ile korelasyonu ve ayrı ayrı her madde silindiğinde hesaplanan Cronbach alfa katsayısı Tablo 3'te verilmiştir.

Dilsel eşdeğerlik çalışmasında, Türkçe ve İngilizce maddeler arasındaki uyumun belirlenmesi amacıyla bağımlı gruplar için t testi ve Pearson korelasyon testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir.

Analiz sonucuna göre, ölçeğin tüm maddeleri için Türkçe ve İngilizce anketlerinin yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki vardır. Elde edilen bilgilerden ölçeğin iki dil için de maddelere verilen yanıtlar arasında

Tablo 2. BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği Haset ve Gıpta Alt Ölçekleri iç tutarlılık analizi

Boyut	Madde	Cronbach alfa
Haset	BeMaS-T10	0.860
	BeMaS -T6	
	BeMaS -T5	
	BeMaS -T8	
	BeMaS -T2	
Gıpta	BeMaS -T7	0.782
	BeMaS -T1	
	BeMaS -T3	
	BeMaS -T4	
	BeMaS -T9	

Tablo 3. BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği madde-toplam güvenirlik analizi

Boyut	Madde	Madde-toplam korelasyonu	Madde silindiğinde Cronbach alfa
Haset	BeMaS-T10	0.518	0.749
	BeMaS-T6	0.489	0.754
	BeMaS-T5	0.465	0.756
	BeMaS-T8	0.384	0.763
	BeMaS-T2	0.427	0.758
Gıpta	BeMaS-T1	0.475	0.752
	BeMaS-T3	0.234	0.783
	BeMaS-T4	0.490	0.750
	BeMaS-T7	0.441	0.757
	BeMaS-T9	0.578	0.737

Test-tekrar test analizi için, ölçek ilk uygulandığı tarihten 15 gün sonra yeniden uygulanmıştır. Doksan kişi ile yapılan test-tekrar test analizi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir. Korelasyon testi sonucuna göre tüm maddelerin birinci ve ikinci değerleri arasında anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. t testi sonucuna göre birinci ve ikinci test sonuçlarının tutarlı olduğu belirlenmiştir.

Gıpta ve haset boyutlarının test-tekrar test sonuçları incelendiğinde, gıpta ($r=0.61$) ve haset ($r=0.53$) boyutunun birinci ve ikinci puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu ve t testi sonucunda iki boyutun da birinci ve ikinci ölçüm değerleri arasında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir.

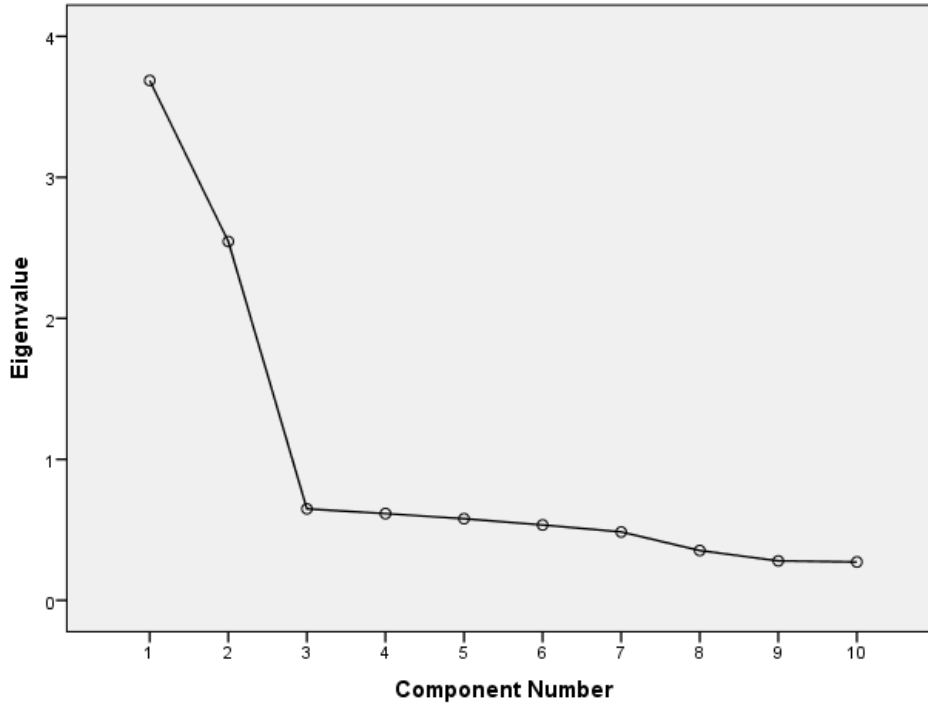
Tablo 4. BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği test-tekrar test analizi

	Sayı	Ort.±SS	sh	t	p	r	p
BeMaS-T1S1	90	3.37±1.62	0.171	-0.742	0.460	0.445	<0.001
BeMaS-T2S1	90	3.50±1.62	0.170				
BeMaS-T1S2	90	1.71±1.11	0.117	0.619	0.538	0.268	0.011
BeMaS-T2S2	90	1.62±1.14	0.120				
BeMaS-T1S3	90	4.38±1.35	0.143	-0.311	0.757	0.461	<0.001
BeMaS-T2S3	90	4.42±1.25	0.132				
BeMaS-T1S4	90	2.87±1.57	0.166	-1.075	0.285	0.638	<0.001
BeMaS-T2S4	90	3.02±1.65	0.174				
BeMaS-T1S5	90	1.31±0.65	0.068	-0.744	0.459	0.561	<0.001
BeMaS-T2S5	90	1.37±0.83	0.087				
BeMaS-T1S6	90	1.56±0.85	0.090	0.207	0.836	0.347	0.001
BeMaS-T2S6	90	1.53±0.93	0.098				
BeMaS-T1S7	90	3.77±1.56	0.164	0.704	0.483	0.439	<0.001
BeMaS-T2S7	90	3.64±1.56	0.164				
BeMaS-T1S8	90	2.13±1.19	0.126	0.286	0.776	0.324	0.002
BeMaS-T2S8	90	2.09±1.34	0.141				
BeMaS-T1S9	90	2.39±1.46	0.154	-2.420	0.018	0.537	<0.001
BeMaS-T2S9	90	2.77±1.61	0.170				
BeMaS-T1S10	90	1.57±0.99	0.105	0.716	0.476	0.347	0.001
BeMaS-T2S10	90	1.49±0.79	0.082				
BeMaS-T Alt Ölçekler							
gıpta-T1	90	16.77±5.60	0.59	-1.109	0.271	0.612	<0.001
gıpta-T2	90	17.36±5.83	0.61				
haset-T1	90	8.28±3.32	0.35	0.467	0.641	0.531	<0.001
haset-T2	90	8.10±4.03	0.42				

Geçerlilik bulguları

Açımlayıcı Faktör Analizi bulguları: Ölçeğin KMO ve Bartlett testi sonuçlarına göre KMO

değeri 0.839 çok iyi, Bartlett's $\chi^2=1260.73$ değeri ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Şekil 1'de Scree Plot grafiği incelendi-

Şekil 1. BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği Scree Plot Grafikği

ğinde, ölçeğin özgün ölçekte olduğu gibi iki faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.

Çalışmada maddelerin faktörlere dağılımını belirlemek için varimax dik döndürme işlemi uygulanmıştır. AFA analizi için 306 katılımcıdan toplanan veriler ile BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği için yapılan AFA sonuçları Tablo 5'te verilmiştir. Ölçeğin haset boyutunun faktör yükleri 0.700-0.874 arasında değişmektedir ve açıklanan varyans oranı %35.60'tır. Gıpta boyutunun maddelerinin faktör yükleri 0.700-0.874 arasında değişmektedir ve açıklanan varyans oranı %26.72'dir.

BeMaS-T Ölçeğinin açıklanan varyans oranının yüksek olması (%62.32) maddelerin iyi bir şekilde hazırlandığının göstergesi olarak kabul edilebilir.

Çoklu özellik çoklu yöntem analizi bulguları: BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeğinin gıpta ve haset boyutları ile INCOM-T Sosyal Karşılaştırma Yönelimi Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Alt Ölçeği, Rotter Kontrol Odağı Ölçeği, SDKT Nevrotizm Alt Ölçeği ve Emmons Şükür Ölçekleri ile Pearson korelasyon ilişkisi incelenmiştir.

Ölçeğin gıpta ve haset boyutları ile diğer ölçeklerin ilişki analizi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir. Analiz sonucuna göre, gıpta ile sosyal karşılaştırma arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü

orta kuvvette bir ilişki vardır ($r(306)=0.383$, $p<0.001$). Gıpta ile benlik saygısı ($r(306)=-0.091$, $p=0.114$), nevrozizm ($r(306)=0.014$, $p=0.809$) ve şükür ($r(306)=0.03$, $p=0.964$) arasında ise istatistiksel olarak anlamlı ilişki yoktur.

Haset ile sosyal karşılaştırma, benlik saygısı, nevrozizm ve şükür arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Haset ile sosyal karşılaştırma ($r(306)=0.260$, $p<0.001$), benlik saygısı ($r(306)=0.265$, $p<0.001$) ve nevrozizm

Tablo 5. BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi sonuçları

Boyut	Madde	Faktör yükü	Açıklanan varyans oranı
Haset	BeMaS-T10	0.874	%35.60
	BeMaS-T6	0.862	
	BeMaS-T5	0.821	
	BeMaS-T8	0.755	
	BeMaS-T2	0.700	
Gıpta	BeMaS-T7	0.815	%26.71
	BeMaS-T1	0.775	
	BeMaS-T3	0.768	
	BeMaS-T4	0.715	
	BeMaS-T9	0.542	

KMO=0.839; Bartlett's $\chi^2=1260.73$; $p<0.05$

Tablo 1. BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği ile diğer ölçekler arasındaki ilişki

		Gıpta	Haset
Incom-T sosyal karş.	<i>r</i>	0.383	0.260
	<i>p</i>	<0.001	<0.001
	<i>n</i>	306	306
Rosenberg Benlik Saygısı	<i>r</i>	-0.091	0.265
	<i>p</i>	0.114	<0.001
	<i>n</i>	306	306
Rotter Kontrol Odağı	<i>r</i>	-0.045	0.092
	<i>p</i>	0.431	0.110
	<i>n</i>	306	306
SDKT nevrozizm	<i>r</i>	0.014	0.198
	<i>p</i>	0.809	0.001
	<i>n</i>	306	306
Emmons şükür	<i>r</i>	0.003	-0.192
	<i>p</i>	0.964	0.001
	<i>n</i>	306	306

($r_{(306)}=0.198$, $p=0.001$) arasındaki ilişki pozitif yönlü ve zayıf, şükür arasındaki ilişki ($r_{(306)}=-0.192$, $p=0.001$) ise ters yönlü ve zayıftır.

Rotter Kontrol Odağı Ölçeği puanlarına göre örneklem grubunun %53.3'ünün ($s=163$) iç kontrol odağı, %46.7'sinin ($s=143$) ise dış kontrol odağı daha yüksektir. Grupların gıpta ve haset puanları açısından karşılaştırılması amacıyla yapılan t testi sonucuna göre iç kontrol odağı yüksek olanlar ile dış kontrol odağı yüksek olanlar arasında gıpta ve haset puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($t_{gıpta(306)}=0.49$, $p=0.623$; $t_{haset(306)}=1.81$, $p=0.072$). Bununla birlikte iç kontrol odaklı katılımcıların gıpta puan ortalaması (3.37 ± 1.21) dış kontrol odaklıların gıpta puan ortalamasından (3.30 ± 1.23) daha yüksektir. Benzer şekilde dış kontrol odaklıların haset puan ortalaması (1.82 ± 1.06) iç kontrol odaklılardan (1.61 ± 0.93) daha yüksektir.

Benlik saygısı gruplarının gıpta ve haset puanları açısından karşılaştırılması amacıyla yapılan t testi sonucuna göre benlik saygısı düşük olanlar ile yüksek olanlar arasında gıpta puanı açısından anlamlı fark bulunmazken haset puanı açısından anlamlı fark bulunmuştur ve benlik saygısı yüksek olanların haset puanları daha yüksektir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma ile hedeflenen, BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeğinin dilsel eşdeğerliğe, geçerliliğe ve

güvenilirliğe sahip olma olmadığının belirlenmesidir. Çalışmada Türkçe ve İngilizce maddeler arasındaki uyumun belirlenmesi amacıyla ortalama farklılığı testi ve ilişki testi uygulanmıştır. Ölçeğin maddelerinin Türkçe ve İngilizce değerleri arasındaki farkı belirlemek için yapılan testin bulgularına göre bazı maddelerde anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Ancak ilişki testi sonucuna göre ölçeğin tüm maddeleri için Türkçe ve İngilizce formların yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki vardır. Ortalamaları farklı bulunan maddelerin korelasyon katsayılarında bir sorun görülmemiştir. Elde edilen bilgilerden ölçeğin dilsel geçerliliğinin sağlandığı sonucuna varılmıştır.

Analiz bulguları, BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeğinin iç tutarlılığının oldukça yüksek olduğunu kanıtlamaktadır. Test-tekrar test analizi kapsamında, ilişki testi bulguları incelendiğinde gıpta ve haset boyutunun birinci ve ikinci puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Her maddenin birinci değerleri ile ikinci değerleri arasında anlamlı fark olup olmaması durumu da analiz edilmiş ve uygulama sonuçları arasında anlamlı fark bulunmadığı görülmüştür. Sonuçlar incelendiğinde birinci ve ikinci test sonuçlarının tutarlı olduğu belirlenmiştir. Bu değerler ölçeğin haset ve gıptanın eğilimsel yönünü ölçtüğünü de desteklemektedir. Ölçeğin madde-toplam puan korelasyonları da istenilir düzeyde bulunmuştur.

Ölçeğin yapı geçerliliğini ölçmek için açımlayıcı ve çoklu özellik çoklu yöntem yaklaşımları kullanılmıştır. Küresellik testleri sonuçlarına göre ölçeğin faktör analizine uygun olduğu belirlenmiştir. AFA kapsamında gerçekleştirilen faktör sayısını belirleme analizinin bulgularından, BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeğinin özgün ölçekte olduğu gibi beşer madde içeren 'haset' ve 'gıpta' alt ölçeklerinden oluştuğu belirlenmiştir. Haset ve gıpta alt ölçeklerini oluşturan maddelerin faktör yükleri ve açıkladıkları varyans oranları da oldukça yüksek bulunmuştur.

Çoklu özellik çoklu yöntem analizinde ölçekler arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonucuna göre, gıpta ve haset ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuş ve BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeğinin yakınsama geçerliliği doğrulanmıştır.

Gıpta ile benlik saygısı, nevrozizm ve şükür arasında ise istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır. Her ne kadar şükür puan ortalaması yüksek olan grubun gıpta puan ortalaması daha yüksek ve haset puan ortalaması daha

düşük bulunsa da, gıpta ile şükür arasındaki korelasyon istatistiksel olarak anlamlı değildir. Haset ile benlik saygısı, nevrozizm ve şükür arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır. Başlangıçtaki denenceleri destekleyecek şekilde haset ile nevrozizm arasındaki ilişki pozitif yönlü ve zayıf, şükür arasındaki ilişki ise negatif yönlü ve zayıftır. Haset ile benlik saygısı arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Benlik saygısı gruplarının gıpta ve haset puanları açısından karşılaştırılması amacıyla yapılan t testi sonucuna göre benlik saygısı düşük olanlar ile yüksek olanlar arasında gıpta puanı açısından anlamlı fark bulunmazken, haset puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır ve benlik saygısı yüksek olanların haset puanları daha yüksektir. Bu sonuç, haset ile benlik saygısı arasında öngörülen negatif ilişkiyi desteklememektedir. Haset ve özseverlik ilişkisi üzerine yapılan bir çalışmada büyülenmeci özsever yapılanmanın rekabetçi boyutunun yüksek olduğu bireylerde haset eğiliminin yüksek olduğu ortaya konmuştur. Büyülenmeci özsever yapılanmanın belli başlı özelliklerinden biri şişirilmiş benlik algısıdır. Bunun temelinde yüksek benlik saygısı değil, aksine düşük benlik saygısı yatmaktadır. Bu veriler ışığında benlik saygısı yüksek bulunan katılımcıların, büyülenmeci özsever yapılanmadan kaynaklı bir şişirilmiş benlik algısı geliştirmiş olması olasılığından söz edilebilir. Bundan sonra yapılacak bir çalışmada özseverliğin büyülenmeci ve kırılgan boyutlarının da ölçülmesinin sonuçların daha net değerlendirilmesini sağlayacağı düşünülmektedir. Rotter Kontrol Odağı Ölçeği gruplarının gıpta ve haset puanları açısından karşılaştırılması amacıyla yapılan ortalama testi sonucuna göre, iç kontrol odaklılar ile dış kontrol odaklılar arasında gıpta ve haset puan-

ları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Bununla birlikte iç kontrol odaklı katılımcıların gıpta puan ortalamasının dış kontrol odaklı olanlardan daha yüksek olması, gıpta ile iç kontrol odaklılık arasındaki zayıf da olsa pozitif bir ilişkinin göstergesi olarak yorumlanabilir. Benzer şekilde dış kontrol odaklı olanların haset puan ortalamasının iç kontrol odaklılardan daha yüksek oluşu da, hasedin dış kontrol odaklı olmakla zayıf da olsa pozitif bir ilişkiye sahip olduğunun göstergesi olarak yorumlanabilir. Analizlerden elde edilen bulgular ölçeğin ayırt edici ve yakınsama geçerliliğine sahip olduğunu desteklemektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular Türkiye'de alanındaki ilk olan BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeğinin, yetişkin gelişim dönemindeki örneklem için haset ve gıpta eğiliminin değerlendirilmesinde geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu göstermiştir.

Çalışmanın sınırlılıkları

Katılımcıların geribildirimlerden, Rotter Kontrol Odağı Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin yerine kültürel kodlarımıza uygun anlatımlar içeren ölçekler kullanılmasının yapının daha büyük bir doğrulukla ölçülmesine katkı sağlayabileceği sonucuna varılmıştır.

Haset ve gıpta ile ilgili kültürümüze özgü bir ölçeğin geliştirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Geliştirilecek ölçekte üstünlüğe sahip kişinin haseti tetikleyecek davranışlar göstermesi, kişinin üretkenliği, otantik benliğini yaşama düzeyi, özsever yapılanması, özgeci veya bencil oluşu, prososyalliği ve şans-nasip ile ilgili düşüncelerini de göz önüne alan maddelerin olması önerilmektedir.

Teşekkür: Makaleye katkılarından ötürü Azra Elif Duruk, Hatice Semiz, Ömer Erdem Koçak ve Erol Yıldırım'a teşekkür ederiz.

Yazarların katkıları: Y.Ç.: Konunun belirlenmesi, literatür tarama, araştırmanın yürütülmesi, istatistik, makalenin yazımı; A.A.Ö.: Konunun belirlenmesi, planlama, araştırmanın yürütülmesi, makalenin yazımı.

KAYNAKLAR

1. Berman A. *Envy at the crossroad between destruction, self-actualization, and avoidance*. SL Schwartzberg, L Navaro (Ed.), *Envy, Competition and Gender*, New York: Taylor & Francis, 2007, p.17-32.
2. Smith RH, Kim SH. *Comprehending envy*. *Psychol Bull* 2007; 133:46-64.
3. Navaro L. *Haset ve Rekabet*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2011.
4. Rawls J. *A Theory of Justice*. Cambridge: Harvard University Press, 1999.
5. Parrott WG, Smith, RH. *Distinguishing the experiences of envy and jealousy*. *J Pers Soc Psychol* 1993; 64:906-920.
6. TDK *Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü*. 2016, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsana&tarama=kelime&guid=TDK.GTS.576119444ff9b3.19240972

7. Freud S. Some psychological consequences of anatomical distinction between the sexes. *J Strachey (Ed.), The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud (Vol. 19)*. London: Hogarth Press, 1961, p.241-260.
8. Klein M. Haset ve Şükran. Üçüncü baskı, İstanbul: Metis Yayınları, 2011, p.17.
9. Kilbourne B. Utanç ve Haset, Görünüm Kaygısı ve Kem Göz. Birinci baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014, p.2.
10. Feldman E, De Paolo H. An investigation into the psychoanalytic concept of envy. *Int J Psychoanal* 1994; 75:217-234.
11. Lange J. Crusius J, Dispositional envy revisited: unraveling the motivational dynamics of benign and malicious envy. *Pers Soc Psychol Bull* 2014; 55:1-11.
12. Gold BT. Enviousness and its relationship to maladjustment and psychopathology. *Pers Individ Dif* 1996; 21:311-321.
13. Smith RH, Parrott WG, Diener E, Hoyle RH, Kim SH. Dispositional envy. *Pers Soc Psychol Bull* 1999; 25:1007-1020.
14. McCullough ME, Emmons RA, Tsang J. The grateful disposition: A conceptual and empirical topography. *J Pers Soc Psychol* 2002; 82:112-127
15. Van de Ven N, Zeelenberg M, Pieters R. Appraisal patterns of envy and related emotions. *Motiv Emot* 2011; 36:195-204
16. Appel H, Crusius J, Gerlach A. Social comparison, envy, and depression on facebook: A study looking at the effects of high comparison standards on depressed individuals. *J Soc Clin Psychol* 2015; 34:277-289.
17. Veselka L, Giammarco EA, Vernon PA. The dark triad and the seven deadly sins. *Pers Individ Dif* 2014; 67:75-80.
18. Terzioğlu B. Ötekini Gözetken Davranışlarda Empatinin Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
19. Lang JWB, Fries S. A revised 10-item version of the achievement motives scale. *Eur J Psychol Assess* 2006; 22:216-224.
20. Gibbons FX, Buunk BP. Individual differences in social comparison: The development of a scale of social comparison orientation. *J Pers Soc Psychol* 1999; 76:129-142.
21. Teközel M. Sosyal Karşılaştırma Sürecinde Benliğin Olumlu Değerlendirilmesi İhtiyacının İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.
22. Rosenberg M. *Society and Adolescent Self-image*. New Jersey: Princeton University Press, 1965.
23. Çuhadaroglu F. Adolesanlarda Benlik Saygısı. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1986.
24. Bacanlı H, İlhan T, Arslan S. Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara dayalı kişilik testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2009; 7(2):261-279.
25. Rotter JB. Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs* 1966; 80(1, Whole No. 609).
26. Dağ İ. Rotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeği (RIDKOÖ)'nin üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliliği. *Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Dergisi* 1991; 26(7):10-17.
27. Göcen G. Şükür ile Psikolojik İyi Olma Hali Arasındaki İlişki Üzerine Bir Alan Araştırması. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

EK 1. BeMaS-T HASET VE GIPTA ÖLÇEĞİ

Aşağıda, bir başkasının üstün özellik, başarı ve varlığına (mal, çocuk vb.) sahip olmadığınızı düşündüğünüz ve bu üstünlüğü elde etmeyi arzuladığınız ya da diğerinin bu üstünlüğü kaybetmesini istediğiniz durumlara ilgili maddeler yer almaktadır. Lütfen her maddeye hangi derecede katıldığınızı verilen ölçeği kullanarak değerlendiriniz.

Anket sorularının doğru veya yanlış yanıtı yoktur. Aklınıza ilk gelen yanıtı tereddüt etmeden işaretleyiniz.

Altılı değerlendirme

①	②	③	④	⑤	⑥
Kesinlikle katılıyorum					Kesinlikle katılmıyorum
Yanıtınız					
1. Başkalarını kıskandığımda, gelecekte nasıl onlar kadar başarılı olabileceğime odaklanırım.					① ② ③ ④ ⑤ ⑥
2. Benden üstün olan insanların üstünlüklerini kaybetmelerini isterim.					① ② ③ ④ ⑤ ⑥
3. Başka birinin benden daha iyi olduğunu fark edersem, kendimi geliştirmeye çalışırım.					① ② ③ ④ ⑤ ⑥
4. Başkalarını kıskanmak hedeflerimi gerçekleştirme konusunda beni motive eder.					① ② ③ ④ ⑤ ⑥
5. Kendim için istediğim bir şeye başkaları sahipse, onu ellerinden almak isterim.					① ② ③ ④ ⑤ ⑥
6. Kıskandığım insanlara kötü duygular beslerim.					① ② ③ ④ ⑤ ⑥
7. Başkalarının üstün başarılarına ulaşmak için çabalarım.					① ② ③ ④ ⑤ ⑥
8. Kıskançlık hissi karşımdaki kişiye antipati duymama yol açar.					① ② ③ ④ ⑤ ⑥
9. Birisi daha üstün özelliklere, başarılarla, ya da varlığa sahipse onları kendim için elde etmeye çalışırım.					① ② ③ ④ ⑤ ⑥
10. Başkalarının başarılarını gördüğümde onlara içerler ve öfkelenirim.					① ② ③ ④ ⑤ ⑥